

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

“GÜNAHKÂR ŞEHİR”

Dersin Adı: Türkçe A

Kategori: 1

Sözcük Sayısı: 3924

Araştırma Sorusu: Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun “Sodom ve Gomore” adlı yapıtında kurgu toplumundaki yozlaşma olgusu roman figürleri aracılığıyla nasıl işlenmiştir?

İÇİNDEKİLER

I.GİRİŞ.....	2
II. TOPLUMSAL YOZLAŞMA.....	4
II.I Milli Değerlerdeki Yozlaşma.....	4
II.II Ahlaki Değerlerdeki Yozlaşma	10
III. SONUÇ.....	16
IV. KAYNAKÇA.....	17

I.GİRİŞ

Bireyin ya da toplumun değerlerinden uzaklaşıp başka ülkelere veya uluslara ait değerleri benimsemesine “yozlaşma” denir. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğünde, “yozlaşmak” kavramı, “Kişi, toplum vb. özündeki iyi niteliklerini, değer yargılarını, birtakım dış etkenlerle yitirerek bozulmak, kötüye gitmek; dejenerleşmek, dejenere olmak, tereddi etmek.” olarak tanımlanmıştır.¹

Yozlaşmış toplum, özündeki iyi nitelikleri zamanla yitirir. Bu yapılanmalarda topluma özgü milli ve kültürel değerler zaman geçtikçe unutulur. Toplum yozlaştıkça bireyler yardımlaşma ve dayanışma anlayışından uzaklaşır ve çıkarıcılık ön plana girer. Toplumdaki bireyler kendisinden daha gelişmiş ve belirli bir refah düzeyine ulaşan toplumların yaşadığı gibi yaşarlarsa kendilerinin de bu toplumlar gibi gelişeceğine inanırlar. Toplumun geneline göre daha iyi eğitim almış ve varlıklı kimseler bu gelişmiş ülkelerin kültürlerini ve anlayışlarını benimserler. Bu sayede kendilerinin de refah düzeyi yüksek ve bilimde, sanatta ve edebiyatta ileride olan toplumların aydınları gibi olacaklarına inanırlar. Ancak bu yaklaşım ileride olan toplumların düşünce biçimlerini anlamak üzerine değildir. Onun yerine konuşma ve giyim tarzı gibi toplumun düşünce tarzını etkilemeyen ve sadece bireyleri şık gösteren niteliklere odaklanılır. Bu yüzden toplumun bu batılılaşma çabası başarısız bir taklitten öteye gidemez.

Milli ve kültürel değerlerinden uzaklaşan bir toplum diğer milletlere bağımlı hale gelir ve kendi başına bir duruş sergileyemez. Böyle bir toplumda bilimsel, edebi veya bunun gibi toplumu geliştirecek ürünler ortaya konulması boşunadır. Çünkü toplumun temeli eksiktir. Böyle bir toplum ancak kendi milli ve kültürel değerlerinden uzaklaşmadan yenilikleri takip ederek bu temeli tekrar güçlendirebilir ve güçlü bir toplum olarak var olabilir. Nitekim, milli mücadele

---

¹ “Türk Dil Kurumu Sözlük.” *TDK Sözlük*, sozluk.gov.tr/.

sonunda Türk ulusu İngiliz, Fransız, İtalyan gibi farklı milletlerden oluşan işgal kuvvetlerine karşı çıkıp tekrar milli ve kültürel değerlerine geri dönerek çağdaş medeniyetler seviyesine yükselmek için çalışmıştır.

Kendi içinde bulunduğu toplumun yozlaşmışlığını ve çürümüşlüğünü eleştiren Yakup Kadri'nin “**Sodom ve Gomore**” adlı yapıtı mütareke döneminde İtilaf devletleri tarafından işgal edilen İstanbul'u konu edinmektedir. Dönem toplumunun genel özellikleri, kültürü, yaşayış biçimi ve olaylara bakışı yapının bel kemiğini oluşturmaktadır.

Yakup Kadri, dönemin İstanbul'unu İncil'e göre yozlaştığı ve ahlaki bakımından çöktüğü için Tanrı'nın gazabına uğrayıp yerle bir olan, İsrail'de, Lut Gölü'nün güneydoğusunda su altında kaldığı tahmin edilen Sodom ve Gomore şehirlerine benzetmiştir. Romanda her bir bölüm kurguya uygun bir biçimde Ahd-i Atik'ten yapılan alıntılarla kurulmuş, olayların gidişatı kutsal kitaptan hatırlatmalarla sürdürülmüştür.

Romanda sözü edilen kurgu toplumu, milli ve manevi değerlerini kaybetmiştir. Ahlaki olarak çökmüştür. Her birey kendi çıkarı için hareket etmektedir. İngilizlerin İstanbul'u işgali sonrası Türk toplumu içinde kısmen Anadolu insanına, köylü ve kasabalısına göre eğitim almış, okumuş ve Avrupalı davranan aydın kesim, işgalci İngiliz kuvvetlerine yaranmaya çalışmakta ve onları taklit etmektedir. İnsanlar, konuşmalarının arasına Fransızca, İngilizce kelimeler sıkıştırarak daha aydın ve kültürlü olduklarını düşünmekte ve bu davranış biçimini bir kimlik, bir etiket olarak yaşamaktadırlar.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, yapıtında çürümüş ve yozlaşmış toplumu kurguladığı karakterler üzerinden eleştirmektedir. Romanın odak figürü Necdet'tir. Leyla, Sami Bey, Major Will, Captain G. Gerald, Madam Jimson,, Atif Bey, Captain Marlow ve Azize Hanım karakterleri ise odak figürün karşı çıktığı zihniyeti temsil eden figürlerdir. Dekoratif unsur olarak kurgulanan karakterler ise, Hayri Bey, Nermin, Makbule Hanım, Nuriye Hanım, Cemil Kâmil Levent, Miss

Fanny Moore, Coloned, Jeon Prade ve Orhan Bey'dir. Bu tezde Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun içinde bulunduğu yozlaşmış toplum yapısını figürler aracılığıyla nasıl kurguladığı incelenecektir. Yapıttaki yozlaşma olgusu milli ve ahlaki değerlerdeki yozlaşma bağlamında ele alınacaktır.

II. TOPLUMSAL YOZLAŞMA

II.I Milli Değerlerdeki Yozlaşma

Yakup Kadri'nin "**Sodom ve Gomore**" adlı romanındaki temel izleklerden biri milli değerlerdeki yozlaşmadır. Yapıt şu ifade ile başlamaktadır:

"Diyarınız harap olmuş ve şehirleriniz ateşe yanmıştır. "Tarlalarınızı ecnebler önünüzde yiyorlar ve ecnebler tarafından harap edilmiş gibi viranedir ve Sahyon kızı bağda olan kulübe gibi, hıyar tarlasında bulunan hayme gibi, muhasaraya alınmış şehir gibi kalmıştır. Rabbülcünud bize cüz'i bir bakiye bırakmasaydı biz "Sodom" gibi olur idik, Gomore'ye benzer idik." (Ahd-i Atik, Eş'ia 7,8,9) (**Karaosmanoğlu, 11**)

Yakup Kadri, yapıt boyunca tasvir edeceği İstanbul uzamını yabancılar-ecnebler- tarafından paylaşılan ve kuşatma -muhasara- altında bir şehir olarak betimlemektedir. Ayrıca Allah'ın askerleri -rabbülcünud- olmasaydı İstanbul'un helak olduğu rivayet edilen Sodom ve Gomore şehirleri gibi yok olacağına gönderme yapılmıştır. Yakup Kadri Ahd-i Atik'ten alınan bu parçayla aslında kitabın sonuna yani İstanbul'un kurtuluşuna da işaret etmektedir. Alınan parçada bahsedilen Allah'ın askerleri İstanbul'u geri alan Anadolu halkı ve Türk ordusuna bir göndermedir.

Yakup Kadri, yapıtta İstanbul'un işgalinden kurtuluşuna kadar geçen süredeki milli değerlerdeki yozlaşmayı çözümlenmektedir. Milli değerlerdeki yozlaşma Sami Bey ve Leyla figürlerinin davranışları üzerinden ve Necdet karakteri odağında, dekoratif figürler yardımıyla okuyucuya yansıtılmıştır. Sami Bey, Osmanlı'nın dış borçlarının denetlenmesi amacıyla yabancılar tarafından kurulan Düyûn-u Umumiye'de çalışmış olması nedeniyle yabancılarla içli

dışlı olan biridir: “Baba, *Düyunu Umumiye*’nin eski yüksek memurlarından Sami Bey adında bir *alafranga emekli tipi idi.*” (Karaosmanoğlu, 16)

Yabancıları evinde ağırlar, onlarla işi hakkında, vatanın durumu hakkında sohbetler eder. Bu sohbetlerde ülkesinin sorunlarının çözülmesinin tek yolunun dış güçlerin yardımı olduğunu belirtir. Ayrıca Sami Bey, İngilizlerin eylemlerini meşru kılma çabası içindedir. İşgal kuvvetlerinin evlerine ve eşyalarına el koymasından şikayetçi olan Makbule Hanım’a “*Harp bu, harp... Kim bilir biz galip gelip de bir mağlup memleketi işgal etseydik neler yapmazdık.*” (Karaosmanoğlu, 27) diyerek İngilizlerin yaptıklarını savunmaktadır.

Sami Bey, kendi işlerinin ve rahatının bozulmaması için başka milletlerin mandası altına girmeyi kabul etmekte, kendi kimliğini aşağılayarak, İngilizleri yüceltmektedir. Onun için kendi çıkarları ulusal egemenliğin ve bağımsızlığın üstündedir. Yakup Kadri, yarattığı Sami Bey figürü ile mütareke döneminin İstanbul’unda halkın yoksul kısmına nazaran daha varlıklı ve dönemin burjuvazisini oluşturan kimselerin rahatlarını bozmamak için sömürgeciliği, mandacılığı kabul etmelerini eleştirmektedir. Gerçekten de Millî Mücadele Anadolu’da olmuş, İstanbul, Anadolu’ya nazaran Millî Mücadele’ye destek konusunda daha pasif kalmıştır.²

Sami Bey’in kızı Leyla da babasının tutumundan etkilenmiştir. Leyla babasının İngiliz yanlısı davranışlarının gelir elde etmek amacıyla olduğunu söyleyerek babasını bu tutumunda savunur. “*Sonra, biliyorsun, babamın her işi yabancılarıdır. Bu muhitteki bağlarını devam ettirmek onun için bir parça da geçim meselesidir.*” (Karaosmanoğlu, 73). Leylâ ile çevresindeki insanlar, işgal kuvvetleri subaylarına yaranabilmek için birbirleri ile yarışır, Anadolu’nun savaşmaktan yorgun düşmüş, fakirlik içindeki halkını aşağılarken partilerde, balolarda yabancı

---

² Millî Mücadele Döneminde “Manda ve Himaye ... - Dergipark, dergipark.org.tr/en/download/article-file/915258.

dillerde konuşarak aslında parçası olmadıkları bir topluma aitlermiş gibi davranarak yaşarlar. Kendi dillerini reddederek aslında kendi benliklerini reddetmektedirler.

Kenyalı yazar Ngũgĩ wa Thiong'o, "**Zihni Sömürgeden Azâd**" adlı yapıtında dil ile kültür ilişkisi ve bu ilişkinin milli benliğe katkısı hakkında şöyle der:

*"Dil, kültürü taşır ve kültür; bilhassa belagat ve edebiyat suretiyle, kendimizi ve dünyadaki yerimizi algılar hale gelmemize vesile olan değerlerin tüm mahiyetini taşır. İnsanların kendilerini algılama biçimi; kültürlerine, politikalarına ve refahın toplumsal üretimine, doğayla kurdukları iletişimin bütününe ve diğer varlıklara nasıl baktıklarını etkiler. Dolayısı ile dil belirli bir biçim ve karaktere, belirli bir geçmişe sahip, dünya ile belirli bir ilişki içindeki bir insan topluluğu olarak bizim ayrılmaz bir parçamızdır (Thiong'o, 2017, 43)."*³

Bu sözden yola çıkarak, bir milletin dilini yitirmesinin beraberinde birçok sosyolojik, kültürel, ekonomik ve psikolojik soruna yol açabileceği şeklinde bir yorum yapılabilir. Bir toplumun dilini kaybetmesi demek önce kültürünü, sonrasında ise milli benliğe ait ne varsa hepsini birer birer kaybetmesi demektir. Sömürgeciliğin temel amaçlarından biri de benliğin kayboluşuna giden yolda öncelikle dilden başlamaktır. Nitekim, Leyla figüründe Türkçenin giderek yozlaştığını görmek mümkündür. Leylâ, konuşmalarının arasına sıkça İngilizce ve Fransızca kelime sıkıştırarak bir başkası olmaya, Avrupalı kimliğine öykünmektedir: "*-Alo,alo... Burası 245. Leylâ mı? Yes, yes, here is Leylâ ...*" (Karaosmanoğlu, 28). Ah, ne "*malin*" siziz (*kötüsünüz*) siz, ne "*malin*" siziz. (Karaosmanoğlu, 30)

Leylâ 'nın nişanlısı, yapıtın odak figürü Necdet ise Leyla'nın ve kayınpederi Sami Bey'in davranışlarına ve "*İngiliz sevdalarına*" şiddetle karşıdır:

"... mutaasıp bir İngiliz düşmanı idi. (...) Bir İngiliz'e uzaktan selam vermek, bir İngiliz'le ahbaplık etmek, bir İngiliz'in bulunduğu topluluğa girmek, hatta tramvay ve vapur gibi umumi yerlerde bir İngiliz'in yanına oturmak bile bu genç adam için dayanılmaz bir azap olurdu." (Karaosmanoğlu, 23-24).

---

³ Thiong'o, Ngugi Wa, Zihni Sömürgeden Azad, Hece Yayınları, 2017.

Yakup Kadri neredeyse romandaki bütün karakterlere zıt bir algıya sahip ve öteki konumunda olan bir Necdet figürü kurgulamıştır. Odak figür Necdet, bir gün lokantada üç İngiliz askeriyle karşılaşır. Bu askerlerden Captain Winter, Necdet'ten fesini çıkarmasını ister. Fes, milli kültürü ve benliği sembolize etmektedir. İşgal kuvvetleri, sömürgeciliğin de amaçlarından biri olan milli benliği yok etmek amacıyla Necdet'ten fesini çıkarmasını istemiştir. Necdet, Sami Bey'in davranışlarının aksine İngilizlerin isteklerine şiddetle karşı çıkmış, milli değerlerini ve benliğini temsil eden fesini çıkarmamıştır:

“-Dostum Captain Winter, başınızdan fesinizi çıkarmanızı istiyor. Necdet hayretle baktı: -Ne hakla? Lütfen sorar mısınız? dedi...” (Karaosmanoğlu, 76).

Necdet roman boyunca sıkça milli değerlerin ayaklar altına alınarak toplumun milli benliğinin kaybolduğunu dile getirmektedir. İngiliz askerleri, Türk milletinin değerlerini hiçe saymakta ve onlara kendi ülkelerinde ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapmaktadır:

“Necdet tramvayların birinde şöyle bir faciaya şahit oldu: İki bacağı kesilmiş bir Türk askeri kendisine sığınacak تنها bir köşe bulmak için kalabalığın içinde bin zahmetle sürünerek tramvayın ön sahanlığına geçmeye çalışıyor. Tam bu sırada, bir durakta, o taraftan içeriye doğru şuh, fıkırdak bir kız girdi; yanında bir İngiliz zabiti vardı. Oturmak için yer aradılar. İngiliz zabiti kırbacının ucuyla önden üçüncü sırada oturan iki kişiye kalkmalarını işaret etti. Kız, gülererek açılan yere doğru yürürken kısıp bir feryat koştı. Bu yerde sürünen zavallı kötürüm askerin sesiydi. Kız iskarpinlerinin sivri topuklarıyla bunun tek dayanağı olan ellerinden birine basmıştı. Lakin utanmaz kız bu hareketinden hiç sıkılmadı...” (Karaosmanoğlu, 257-258)

İstanbul'un içinde bulunduğu yozlaşma ve çürümüşlük ciddi bir boyuttadır. İstanbul'daki bir kısım insan vatanları için savaşan Türk askerini küçük görmekte, onlara saygı göstermemekte ve hatta tek derdi vatanı ele geçirmek olan işgal kuvvetleri askerlerinin tarafını tutmaktadır. Tramvay örneğindeki bu genç kız da Leylâ'ya benzemektedir. Necdet, bu olaylardan sonra sıklıkla kurtuluş mücadelesini ve Anadolu'nun durumunu düşünmektedir. Sadece Anadolu'yu değil aynı zamanda Leylâ'yı da düşünmektedir. Leylâ, odak figür Necdet'e ülkesindeki insanları hor gören, ikinci sınıf vatandaş sayan işgal kuvvetlerini hatırlatmaktadır. Necdet,

Leylâ ile nişanlıdır. Aralarındaki akrabalık bağı dönemin geride kalmışlığının da kanıtıdır. Necdet nişanlısı Leylâ 'dan dolayı İngilizlere yaranmaya çalışan, yozlaşmış, kibirli ve vatanını satan insanlardan oluşan bir çevrenin içindedir. Ancak Leylâ ve romandaki çoğu karakterin aksine Necdet, İngilizlere yaranmaya çalışmaz. Hatta Necdet, İngilizlerden nefret etmektedir. Necdet'i içinde bulunduğu bu yozlaşmış çevreye Leylâ alıştırmıştır.

Romandaki karakterlerden sadece Necdet bu yozlaşmış topluma karşı ve öteki konumundadır. Çevresindeki bütün insanlara karşın o, içinde bulunduğu durumu kabul edememekte ve yozlaşmaya karşı direnmektedir. Bu durum onu gittikçe yalnızlaşan bir karakter haline getirmektedir. Kimi zaman Necdet bile sevgilisi Leylâ ile iyi geçinmek için bu yozlaşmış topluma uymaktadır. Necdet, içinde yaşadığı toplumun sorunları arasında sıkışıp kalmış kendine pek de güveni olmayan bir insandır. Ne yapması gerektiğini bilmekte ancak bunu yapacak cesareti gösterememektedir. İçinde bulunduğu konfor alanından çıkmak istememesi onu vatanını savunma onurundan mahrum bırakmaktadır. Onun yerine çevresindeki insan ilişkileriyle oyalanmaktadır. Vatanın durumuyla ilgili düşüncelerini ve öfkesini kendi içinde yaşamaktadır.

Yakup Kadri'nin milli değerlerin yozlaşmasını anlatmak amacıyla kurguladığı figürlerden bir diğeri ise Madam Jimson figürüdür. Madam Jimson, ısrarla Türk olmadığını kanıtlama çabasında olan biridir. Her fırsatta kendisinin bir İngiliz olduğunu belirtmektedir. Fakat aslında babası İstanbul'a yerleşen Suriyeli bir Katolik'tir. Kendisinin bahsettiği gibi İngiliz olmadığı söylenince bu duruma şiddetle karşı çıkmakta ve Türk olduğunun söylenmesini bir hakaret olarak algılamaktadır: *“Ne, ne! Bunu hiç işitmemiştim. Bu yalanı da hangi alçak uydurmuş; söyleyin, hangi alçak bu iftirayı benim üzerime atmış?”* (Karaosmanoğlu 205). Madam Jimson'ın ülkesini işgal etmiş milletlerin ciddi derecede etkisinde kalarak onlardan biriymiş gibi davranması ve kendi hakkında söylenen birçok şeye tepkisiz kalırken yalnızca Türk olduğu söylenince böylesine sinirlenmesi kişinin milli benliğinden tamamen uzaklaştığını ve

yozlaştığını göstermektedir: “*Madam Jimson ne vakitten beri namusu, temizliği, haysiyeti, aleyhinde söylenen şeylerin hiçbirine bu kadar kızmamıştı; sanki onun için Türk olmak rezaletlerin en büyüğü ve lekelerin en kirlisiydi.*” (Karaosmanoğlu 205)

Yapıtın sonunda Millî Mücadele meyvesini vermiş, Türk zaferi kesinleşmiştir. Fakat Sami Bey ve Leylâ karakterleri Anadolu halkının ve Necdet’in aksine bu durumdan mutsuzlardır. İngilizlerin işgaline o kadar alışmışlardır ki Leylâ Türklerin kontrolündeki İstanbul’u yadırgamaktadır: “*Ne acayip diyordu dilini bilmediğim sokaklarını tanımadığım uzak ve yabancı bir diyarda gibiyim az zamanda bu ne müthiş değişme.*” (Karaosmanoğlu 286)

Yazar, kişinin asıl benliğinin ne olduğu konusundaki karmaşasını ironik bir dille yansıtmaktadır. İstanbul burjuvazisinin bir temsili olan Sami Bey ise İstanbul’un kurtuluşunu “*anarşi*” olarak nitelendirmektedir: “*E, ne zabt kaldı, ne rapt kaldı. Söz ayağa düştü. İşte anarşi denilen şey budur! diyordu.*” (Karaosmanoğlu, 286) “*Anarşi*” ifadesinin kullanımında ironik, ince bir eleştiri vardır. Çünkü aslında İngilizlerin kontrolünde iken Türk halkı için baskı ve anarşi söz konusudur. Türkler bu gerçeklikte kendi vatanlarında ikinci sınıf vatandaş konumuna düşmüştür. Fakat Türk ordusunun şehre girmesiyle İngilizler kendi ülkelerine dönmüşlerdir.

Sami Bey tiplemesi **Esir Şehrin İnsanları** adlı yapıtında Kemal Tahir’in ortaya koyduğu insan tiplemeleriyle de örtüşmektedir:

“Çöküntü devrinde iki çeşit insan tipi ortaya çıkıyor: Namussuzlarla namuslular... Hele, önce 'vatandaş' sonra 'insan' olunması gereken dehşetli sıralarda felaketle alçaklığın boğuşması kadar korkunç muharebe yok. Muharebede düşman karşıdadır, üniformalıdır. Az da olsa, çok da olsa da bir zaman sonra önemi kalmaz. Kaçarsın kovalarsın... Anında ölenler yaralananlar olur. Ama hep ileriye bakmanın bir rahatlığı vardır. Oysa esir bir şehirde, dost kim, düşman kim bilinmez!” (Esir Şehrin İnsanları, 228).

Sodom ve Gomore adlı yapıtta Sami Bey, Atıf Bey, Leylâ, Azize Hanım ve Madam Jimson figürleri Kemal Tahir’in bahsettiği bu “*üniformasız düşman*”lardır. Her iki yazarın da bu

tiplerinin İstanbul'un kültürel, toplumsal ve ahlaki yapısına işgal kuvvetlerinden daha çok zarar verdiği konusunda aynı fikirde olduğunu söylemek mümkündür.

II.II Ahlaki Değerlerdeki Yozlaşma

Yakup Kadri'nin "Sodom ve Gomore" adlı romanındaki temel izleklerden bir diğeri ise ahlaki değerlerdeki yozlaşmadır. Toplumdaki ahlaki çöküntü yapının odak figürü Necdet, Leylâ, Captain Jackson Read ve birden fazla cinsiyete yönelik cinsel ve romantik çekim duyan Major Will ile Captain Marlow karakterleri aracılığıyla okuyucuya yansıtılmıştır.

Captain Marlow'un Necdet'in fesini çıkarmasını istediği bölümdeki uzam bir Rus restoranıdır. Marlow'un bu restoranda bulunmasının tek sebebi restoranda gözüne kestirdiği bir erkekle birlikte olma isteğidir: "*Gerçekten, bu üç İngiliz'den biri Captain Marlow'du ve kendi mezhebinden iki arkadaşıyla buraya gelmelerinin tek sebebi Moskovit salonunun ortasında her akşam Kafkas dansları oynayan delikanlıyla buluşma arzusuuydu.*" (Karaosmanoğlu, 79)

Geleneksel, ataerkil toplum yapılarında ve özelinde Türk kültüründe eşcinsellik hoş karşılanmamaktadır. İşgalciler bir bakıma eşcinselliği hareketleriyle ön plana çıkarmakta, bu algı biçimini özgürce yaşamak istemekte ve bu tercihi de bir tür işgal mantığı çerçevesinde görmektedirler. Ele geçirilen vatan her şeyi ile işgalcilerindir.

Bu duruma bir diğör örnek ise Major Will'dir. Major Will, evinde erkeklerle birlikte olmak için ayırdığı odasını misafirlerine gösterir: "*Küçük bebek, orasını mutlaka beğeneceksiniz. Ama; gösteremeyeceğim. Çünkü orası yalnız erkeklere mahsus bir mabet! dedi.*" (Karaosmanoğlu 101). Bu durum dönemin Türk toplum yapısı ve ahlaki görüşlerine zıt bir durum oluşturmasına rağmen odak figür Necdet dahil olmak üzere herkes büyük bir şaşkınlıkla ve merakla odayı görmek istemektedir. Odanın içi cinselliği çağrıştıran ve vurgulayan resimler ve heykellerle doludur. Türk toplumu cinsellik konusunda içine kapalı bir toplumdur. Fakat işgal kuvvetlerinin kültürlerinin etkisi ile cinselliğin dışavurumuna tam olarak alışmasalar da artık bu duruma

tamamen yabancı da değillerdir. Eskiden İslam dinine mensup kişilerin namaz ibadetlerini gerçekleştirmek için kullandığı bir mescit olan odanın bu şekilde birçok dinde günah, yasak olan eşcinsellik temalı bir uzama dönüştürülmesi ve toplumdaki diğer insanların buna şaşırarak dışında herhangi bir tepki göstermemesi kurgulanan toplumda ahlaki değerlerin nasıl da yozlaştığını gözler önüne sermektedir: “Major Will burasını şehvetli resimler ve heykellerle dolu bir çeşit yatak odası haline sokmuştu. Mesela mihrabın içine on yaşlarında birer çocuk büyüklüğünde birbirlerine sarılmış, dudak dudağa öpüşen çıplak bir çiftin heykeli konulmuştu.”

(Karaosmanoğlu, 103)

Yazar, buradaki ortama uygun olan Nefe ve Satir heykelini kurgu içerisine alarak ve betimleyerek anlatımı güçlendirmiştir. Heykeli fark eden konuklardan birisi “*Burası canlı bir Pompei, canlı bir pompe!*” **(Karaosmanoğlu, 104)** diyerek duruma tepki verir. Bu söz aslında derin anlamları ve uyarılar içerse de kimse bu gerçekleri görmez, misafirin sözüne gülünüp geçilir. Partinin geç saatlerinde Major Will’in heykel ve resimlerle oluşturduğu uzamın da etkisiyle Major Will’in istekleri gerçek olur. Miss Fanny Moore ile Nermin eşcinsel bir ilişki yaşarlar. İlişki sırasında Major Will ise bu iki kadından habersiz onları izlemektedir. Major Will’in ortadan kaybolduğu fark edilince misafirler onu aramaya başlarlar ve odaya girdiklerinde Satir gibi, çıplak halde yatan iki kadın görürler. Hem Satir hem de Nefe roman içindeki ahlaksızlık uzamının tasvir edilmesinde kullanılmıştır. Bu heykeller yapıtta bir ayinin dekoru niteliğindedir. Bu öğelerin kurgunun içinde kullanımı, Major Will’in evindeki bu akşam yemeğinin bir “*Bacchanalia*” şenliğine benzetilmesinde rol oynamıştır. “Bacchanalia” tanrı Bacchus’a (gr. Dionysos) atfedilen dini içerikli bayram ve ayinlerdir.⁴ Bu ayinlere katılan erkekler ve kadınlar çıplaktırlar. Roma’da “Bacchanalia” törenlerinde şarap ile etten oluşan bir yemekle eğlenceye başlanır, şarabın etkisiyle her çeşit ilkel kötülük ve aşırılıklar gün yüzüne çıkardı. Erkekler ve kızlar alkolün etkisiyle kendilerinden geçerek, davul ve zillerin çıkardığı

---

⁴ Dürüşken, Çiğdem, Roma’nın Gizem Dinleri /Antikçağ’da Yaşamın ve Ölümün Bilinmezine Yolculuk, 2000.

müzik ile birlikte tüm ahlaki değerlerinden uzaklaşırdı. Romanda da aynen bu ayinde olduğu gibi Yakup Kadri'nin kurguladığı bütün figürler Major Will adlı bir yabancıнын sapkınlıklarının etkisi altında kalmış ve ahlaki değerlerinden tamamen uzaklaşmışlardır.

“Erkekler aşağı indikleri vakit kadınlardan bir kısmını İngiliz usulü sıvışmış buldular. Madam Jimson kalan kısmı bin türlü şaklabanlıklarla eğlendirmeye çabalıyordu. Major Will eliyle cazbanda işaret verdi ve hemen bu vahşi musikinin kaotik âleminde bir düziye dans kasırgasıdır başladı. İngiliz zabitleri bir cenk sonunda ganimet paylaşmasına koyulan savaşçılar gibi kadınların üzerine atıldılar. İlk hamlede Leylâ, Captain G. Jackson Read'in kucağına düşmüş, Madam Jimson Major Will'i yakalamış; Azize Hanım biraz önce sırnaştığı genç zabite dolanmış ve Küçük Nermin de kendisini o tarzda başka bir İngiliz'in kollarına bırakmıştı.” (Karaosmanoğlu,106)

Yakup Kadri, bu bölümde cinsel aşırılığı, sapkınlığı *“kucağına düşmek, yakalamak, dolanmak, kollarına bırakmak”* gibi ifadelerle yansıtmaktadır. Kelime seçimleri okuyucu zihninde olumsuz çağrışımlar uyandırmaktadır.

“Parti” bittikten sonra Major Will, evli bir kadınla aynı arabaya biner: *“Kendi de Madam Jimson'la beraber kaldı ve bu maceraya katılmak istemeyen öteki davetlilerden ayrıldıktan sonra – ki bunlardan birisi de Madam Jimson'un kocasıydı!- küçük kafile sabahın dördüne doğru Büyükdere Caddesi'ni tuttu.” (Karaosmanoğlu 119)* Major Will'in cinsellik peşinde olduğunun bütün misafirler tarafından bilinmesine rağmen Madam Jimson'ın kocasının Madam Jimson ile Major Will'in birlikte aynı arabada yan yana olmasına tepki göstermemesi dönemin evlilik kurumunda da bir yozlaşma olduğunun göstergesidir. Nitekim, sonrasında Major Will'in Madam Jimson'ın evli olduğunu bildiği halde onunla yakınlaşmaya çalıştığı ve bunda başarılı olduğu görülmektedir: *“Yuvarlak adam Madam Jimson'un öpmedik ve ısırmadık yerini bırakmıyordu.” (Karaosmanoğlu, 120)*

Bir İngiliz subayı olan Major Will'in evli bir Türk kadınına böyle cüretkarca yaklaşması aynı zamanda İngiliz subaylarının işgal ettikleri Türk coğrafyasında arzuladıkları her davranışı çekinmeden gerçekleştirebildiklerini göstermektedir. Nitekim bu subayların kendi ülkelerinde

böyle davranışlar sergilemeleri kabul edilemezdir. Örneğin Captain Jackson Read'in ailesinden hiç kimse bırakın evli olan kimselerle birlikte olmayı kendi ırkları dışından biriyle bile birlikte olmamıştır: *“Bu ailenin içinden hiçbir ferdin yabancı ırktan ve yabancı mezhepten herhangi bir kimseyle cinsi münasebete girdiği şimdiye kadar işitilmemişti.”* (Karaosmanoğlu, 24)

Katı anne figürü olan Captain Read'in annesi için Türkiye'nin Sodom ve Gomore şehirlerinden bir farkı yoktur: *“...Annesinin gözünde Türkiye'nin bir Sodom ve Gomore'den, bir Babil'den bir Ninova'dan farkı olmasa gerekti.”* (Karaosmanoğlu, 124) Yakup Kadri, klasik bir İngiliz ailesi için Türkiye'nin hiçbir önem arz etmediğini ve bu subayların ise her ne kadar ailelerin telkinlerine rağmen sadece kendi cinsel isteklerini gidermek amacıyla Türk kızlarıyla birlikte olduğu gerçeğini şu sözlerle dile getirir:

“...Git! Allah yardımcın olsun! Fakat temiz olarak dönmeye çalış!” dememiş miydi? Bu, o demekti ki, Türk kızlarına dokunmayacaksın! Bir Türk sofrasına oturmayacaksın! Gözlerini herhangi bir Türk'ün yüzüne sevgiyle çevirmeyeceksin!” (Karaosmanoğlu, 124)

Leylâ ve Madam Jimson figürlerinin İngilizlere karşı cana yakın tavırları İngilizlerin Türkiye'yi rahatça “günah” işleyebilecekleri bir yer olarak görmelerini desteklerken, Necdet karakteri ise tam tersine Türkiye'nin ahlaki çöküntü yaşamasının sebebinin işgal kuvvetlerinin fiilleri olduğunu düşünmektedir. Yakup Kadri dönemin İstanbul'undaki ahlaki bozulmanın nedeninin işgal kuvvetleri mi yoksa işgal kuvvetleriyle birlikte olmak için bin türlü çaba gösteren dönemin Türk kadınları ve maddi çıkar uğruna İngilizlerle dostluk kuran Türk burjuvazisi-Sami Bey buna en büyük örnektir- mi olduğu sorunsalını tartışmaktadır.

Major Will'in yazarın tabiriyle sapkın davranışlarına karşın bir Türk kızının da Major Will'i baştan çıkarmak için insan kılığına girmiş bir şeytana benzetilmesi asıl ahlaki çöküntünün kaynağının İngiliz subaylardan öte Türk toplumunun bir kesiminden de kaynaklandığını ifade

edebilir: “*Acaba bu genç kız kendisini baştan çıkarmak için insan şekline girmiş bir şeytan miydi?*” (Karaosmanoğlu, 125).

Bu durum aynı zamanda dönemin Türk kadınına da bir eleştiri niteliğindedir. Yakup Kadri, toplumun sadece dış kuvvetlerin etkisiyle yozlaşamayacağını toplumun kendi içinde bazı aksaklıkları ve yanlışları olduğunu da dile getirmektedir. Nitekim, kültürel ve ahlaki olarak duruşu net bir toplum her ne kadar diğer toplumlarla etkileşim içinde olsa da kültürel ve ahlaki benliklerini korumaya devam ederler. Fakat toplumun duruşu ve omurgası sağlam değilse kendi benlikleri ve ahlaki yapıları dış etkenlere karşı savunmasız kalır, ilk sarsıntıda toplum çöker. Leylâ ve Madam Jimson örneklerinde de bu durumun dışavurumu görülmektedir.

Cinsellik içeren öğelerin kullanımı toplumdaki ahlaki çöküntüyü yansıtmının yollarından sadece biridir. Onun dışında Anadolu’da milli mücadele sürerken ve Anadolu insanı canla başla işgal kuvvetlerine karşı direnirken İstanbul’daki okumuş, belli bir kültür seviyesine sahip kişilerin İngiliz subaylarıyla partiler düzenlemesi, birlikte olması, şampanyalar patlatmaları başlı başına Türk benliğine, Türk varlığına bir hakaret niteliğinde olmakla birlikte ahlaki yozlaşmışlığın en büyük göstergelerinden biri olarak okura sunulmaktadır: “*Derken aynı locada bir şampanya tıpasının patlayışı. Garson eğiliyor, şişesi beyaz havluya sarılı kumral içkiden dini bir ayini yerine getiren bir huşuu ile masanın üzerindeki kadehlere döküyor.*”

(Karaosmanoğlu, 170)

Cinsellik unsuru Sodom ve Gomora şehirlerinin yok olmasının temel sebebinin cinsellik olması sebebiyle yapıtta benzer bir bağ görülerek kurguya girmiş ve yapıtın adı olmuştur. Dönemin İstanbul’undaki toplumun ahlaki yozlaşmışlığının tek sebebi cinsellik değil aynı zamanda vatanın her şeyi ile işgal kuvvetlerine satılmış olmasıdır. Bu feda biçimi kurguda yansıtılan temel eleştiri noktasıdır.

Yapıtın son bölümlerinde dönemin burjuvasının İngiliz idaresine bırakılmasından memnuniyet duyulan İstanbul, Anadolu'daki Türk halkının ve ordusunun çabaları sonucu kurtarılmıştır. Leylâ çok sevdiği ve zaman zaman flört ettiği İngiliz dostlarının İstanbul'dan ayrılmasıyla birlikte nişanlısı Necdet ile tekrar birlikte olmak ister. Aynı zamanda bu Leylâ'nın kendi benliğine dönme çabası olarak da yorumlanabilir. Fakat Necdet için artık Leylâ'nın ülkelerine geri dönen İngiliz askerlerinden bir farkı yoktur. Necdet için artık önemli olan içinde bulunduğu burjuvazi değil, vatandır. O yeni kurulacak Türk idaresi için çalışacaktır. Haliyle artık Leylâ da kendisi için bir şey ifade etmemektedir: *“Leylâ gibi Sami Bey'lerin evi de Necdet'e artık hiçbir şey söylemiyordu.”* (Karaosmanoğlu, 293) Leylâ ve Necdet'in kitabın sonundaki son görüşmesinde Leylâ Necdet'i öper. Fakat, Necdet bu öpücüğe karşı hiçbir şey hissetmez: *“Leylâ'nın öpüşü altında kendi ağzı tamamıyla kilitli kaldı.”* (Karaosmanoğlu, 294). Leylâ milli ve ahlaki değerlerinden uzaklaşmasının ve *“günahlarının”* bedelini ve Necdet'in onu ebediyen bırakmasıyla ödemiştir. Leylâ, Necdet'in artık onu sevmemesiyle birlikte aynı Lut kavminin helak olması ve taşla dönüşmesi gibi donakalmıştır: *“Kolları kesildi, vücudu elastikiyetini kaybetti ve genç adamın kucagında kaskatı bir heykel gibi kaldı. “Ve Lut'un zevcesi anın arkasında olarak geriye bakmakla bir tuz amudu oldu”* (Ahd-i Atik, Bab On dokuz, 26)

Heykel metaforu Leylâ'nın İngilizlerin gitmesiyle ve Necdet onu terk etmesiyle artık içinde bulunduğu topluma tamamen yabancılaştığını göstermektedir. Yakup Kadri, benliğini kaybeden ve ahlaki yönden yozlaşan kimsenin toplumun dinamikleri değiştiği zaman - Türklerin İstanbul'un kontrolünü geri almaları buna en büyük örnektir- toplum içinde yabancılaşmaya mahkûm olacağını eleştirel bir dil ve çıplak bir gerçeklikle dile getirmektedir.

III. SONUÇ

Bu çalışmada Yakup Kadri'nin "**Sodom ve Gomore**" adlı yapıtında bulunan kurgu toplumundaki yozlaşma olgusu milli ve ahlaki yozlaşma bağlamında romanın figürleri odağına ele alınmıştır. Yapıt uzamının işgal altındaki İstanbul'dan yola çıkılarak kurgulanması ve yazar Yakup Kadri'nin İstanbul'un işgaline bizzat tanıklık etmiş olması romanın tarihi bir gerçeklikten yola çıkılarak kurgulandığını göstermektedir.

Sami Bey, Leylâ, Necdet, Captain Marlow ve kitaptaki daha nice karakter aslında o dönemin İstanbul toplumunda yaşamış bazı kesimlerin tipleridir. Yakup Kadri, toplumsal yozlaşmayı bu figürlerin gündelik hayatlarından ve düşünce yapılarından yola çıkarak anlatmaktadır. Necdet toplumsal yozlaşmaya ve işgal kuvvetlerine karşı vatansever kesimi temsil ederken Leylâ, Azize Hanım, Madam Jimson gibi kadın karakterler ahlaki yozlaşmışlığı temsil etmektedirler. Sami Bey, Atıf Bey işgal destekçisi kimseleri, Captain Marlow, Captain Jackson Read, Major Will ise İstanbul'u işgal eden dönemin burjuvazisi ile eğlenen, Türk kızlarıyla birlikte olan kısacası İstanbul'u bir "*günah ve eğlence*" şehri olarak gören İngilizleri temsil etmektedir.

Yakup Kadri, İstanbul'un bu dönemde İstanbul'un kültürel olarak içinin boşaltılması, ahlaki ve milli benlik olgularının yozlaşmaya uğraması sebebiyle eser boyunca Lût kavmi, Sodom ve Gomore şehirleri, ayin tasvirleri gibi dini öğeler kullanarak İstanbul'un yozlaşmasını helak olduğu rivayet edilen bir kavim ile karşılaştırmaktadır. Her bölümün başında kutsal bir kitap olan Ahd-i Atik'ten bölümler verilmesinin de sebebi bu kıyası güçlendirmek ve benzer yönleri ortaya koymaktır. Yakup Kadri'nin "**Sodom ve Gomore**" adlı yapıtı Türk tarihinde yaşanan olaylar ile paralel olarak kaleme alınmış, konu edilen toplumun sosyolojik çözümlemesini ortaya koyan işgal altındaki İstanbul'un bir panoramasıdır.

IV. KAYNAKÇA

Arslan, Lütfi, “Milli Mücadele Döneminde “Manda ve Himaye” Tartışmaları ve Mandacılık Yaklaşımları, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 2019

Dürüşken, Çiğdem, Roma'nın Gizem Dinleri /Antikçağ'da Yaşamın ve Ölümün Bilinmezine Yolculuk, 2000.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri. “Sodom ve Gomore”, İletişim Yayınları., 2022.
(Liv. 39,8): Şenbark, Sabahat: Titus Livius, Roma Tarihi, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1992

“Türk Dil Kurumu Sözlük.” TDK Sözlük, sozluk.gov.tr/.

Thiong'o, Ngugi Wa. “Zihni Sömürgeden Azad”, Hece Yayınları, 2017

Tahir, Kemal. “Esir Şehrin İnsanları”, İthaki Yayınları, 2005.